



emcdda.europa.eu

KOKKUVÕTE – VALIKTEEMA: NARKOSEADUSTE RIKKUMISED: KARISTUSED JA MUUD TULEMUSED

Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus
2009 aasta aruanne: uimastiprobleemide olukord Euroopas
Avaldamiskeeld kuni 5.11.2009 kell 10.00 Kesk-Euroopa aja järgi

Sissejuhatus

Narkoseaduste rikkujatele kogu Euroopa Liidus määratavaid karistusi käsitletakse esmakordselt käesolevas valikteemas¹. Viimaste aastate statistikat analüüsid püütakse aruandes vastata küsimusele, milline on kõige tõenäolisem karistus narkoseaduste rikkujale, kelle politsei on narkootikumide tarbimise, omamise, narkootikumide pakkumise või nendega kaubitsemise eest kinni pidanud.

Narkootikumide tarbijate ja narkootikumidega kaubitsejate karistamine

- Ligikaudu 17 riiki teatas määratud karistustest, eristades narkootikumide tarbimist ja pakkumist.
- 13 riiki 26st teatas õigusrikkujatele määratud karistuste liigist (nt vangistus, trahv, ühiskondlikult kasulik töö), eristades tarbimist ja pakkumist.

Menetluse lõpetamine

- 12 riiki esitas olulisi andmeid juhtumite arvu kohta, kus politsei või prokuratuur oli menetluse ametlikult või mitteametlikult lõpetanud. Arvandmetele viitas veel viis riiki. Kaheksa riiki ei esitanud selliste vähemoluliste tulemuste kohta arvandmeid.
- Kuue riigi statistikal põhinevas näidisevõrdluses võib kajastamata tulemuste osakaal varieeruda vahemikus 25–90% eelmisel aastal teatatud narkoseaduste rikkumistest.

Määratud karistuste liik

- Isikliku tarbimisega seotud rikkumiste korral oli **Tšehhi Vabariigis, Taanis, Saksamaal, Prantsusmaal, Lätis ja Madalmaades** kõige tõenäolisem karistus trahv, **Poolas ja Horvaatias** tingimisi vanglakaristus; **Itaalia, Austria, Portugal, Slovakkia ja Ühendkuningriik** teatasid peamiselt hoiatustest või menetluse lõpetamisest.
- Paljud politsei vahistatud uimastitarbijad ei jõuagi kohtusse ning vähesed tarbimise või omamise eest kohtus süüdi mõistetud saavad reaalse vanglakaristuse. Mõnda neist juhtumitest võiks seletada uimastiseaduste rikkujate sagedaste korduvate õigusrikkumistega (kättesaadavate piiratud andmete põhjal kuni 60%).
- Pakkumisega seotud õigusrikkumiste eest määrati vanglakaristust tihedamini kui muid karistusi. **Tšehhi Vabariigis, Saksamaal, Portugalis ja Slovakkias** määrati enamik vanglakaristusi tingimisi. Kaks

(¹) Võrdluste täpsus on piiratud, kuna kasutatud määratlustes ja terminoloogias, andmekogumissüsteemides ning statistilistes ühikutes ja nende arvestamise eeskirjades esineb erinevusi. Üksikasjalik teave on valikteemas ja selle veebilisas.

liikmesriiki (**Madalmaad, Ühendkuningriik**) määrasid ühiskondlikult kasulikku tööd rohkem kui 10%-le narkootikumide pakkumises süüdi mõistetule.

- Juhtudel, kus riikide andmetes ei olnud eristatud rikkumise liike ning võrreldi karistuste suurust kõigi rikkumiste korral, oli siiski selge, et trahve määrati sagedasti **lirimaa, Luksemburgis, Ungaris ja Rootsis**, võrrelduna tingimisi vanglakaristusega, mis domineeris **Bulgaarias ja Rumeenias**.
- Kolmest sarnase õigussüsteemi, kultuuritausta ja tarbimisharjumustega riigist teatas kõige väiksemast vanglakaristuse saanud pisirikkujate arvust **Soome**, samas kui **Rootsis määrati raskemate** rikkumiste korral rohkem reaalselt vangistust ning **Norras** rohkem ühiskondlikult kasulikku tööd.
- Märkimisväärsest ühiskondlikult kasulikule tööle määramiste arvust teatasid ainult **lirimaa, Ungari, Madalmaad, Poola ja Ühendkuningriik** – enamikus aruannetes mainitakse sedalaadi karistust väga harva.

Määratud karistuste raskusaste

- 13 riiki esitas andmeid määratud vanglakaristuste pikkuse kohta, kuigi kõik andmed ei võimaldanud teha otsest võrdlust. Mõni väiksem riik teatas kõigist aasta jooksul määratud üksikutest karistustest, samas kui suuremad riigid andsid teavet keskmise karistuse kohta.
- Keskmine vanglakaristus narkootikumide tarbimise või omamise eest oli eri riikides vahemikus 1–29 kuud.
- Pakkumisega seotud rikkumiste korral oli keskmine vanglakaristus vahemikus 1 kuust väikeste koguste müümise eest kuni 38 kuuni kaubitsemisega seotud raskete rikkumiste eest.
- Pikki vanglakaristusi määrati võrdlemisi harva. Statistika toetab hüpoteesi, et Euroopas on vähe võtmetegijaist narkoparuneid ja et neid on raskem süüdi mõista kui väiksemaid, oma tegevusega rohkem silma paistvaid edasimüüjaid.

Narkootikumide liigid

- Karistuseni viinud narkootikumide liikidest teatasid ainult **Tšehhi Vabariik, Küpros, Madalmaad, Portugal, Slovakkia ja Ühendkuningriik**. Need piiratud andmed näitavad siiski, et keskmised karistused jagunevad narkootikumide liigi järgi isegi nendes riikides, kus narkootikume käsitatakse seaduse järgi võrdväärseina. See annab alust oletada, et kohtusüsteemis tajutakse eri narkootikumidega seonduva kahju suuruse või raskusastme erinevusi teisiti, kui on ette nähtud õigusaktides.

Ravile või nõustamisele suunamine

- Vaatamata sellele, et kogu Euroopas eelistatakse poliitilisel tasandil sõltlastele karistuste määramise asemel ühehäälselt nende ravile suunamist, ei esitanud 14 riiki 26st selliste tulemuste kohta andmeid.
- Raviga seotud sekkumismeetmete edukust, mis on poliitikakujundamise seisukohalt ülimalt tähtis, ei ole võimalik hinnata, kui ravi alustavate inimeste koguarv ei ole teada.

Võimalik hindamisvahend

- Euroopa Liidu viimases narkootikumidealases tegevuskavas kutsutakse liikmesriike üles, et „tagada uimastipoliitika pidev hindamine”. Suhteliselt lihtne, kuid oluline samm selle eesmärgi saavutamise suunas oleks protsessi hindamine karistuste ja muude tagajärgede statistikat kasutades, et mõista, kuidas on rakendatud õiguslikke muudatusi. See võimaldaks liikmesriikidel mõista, mil moel suurem osa õigusrikkujatest kriminaalõigussüsteemist väljub ning kas see toimub õigusloojate kavandatud teid mööda või kuidagi teisiti. Hindamine võib abiks olla ka süsteemi tulemuslikkuse ja tõhususe mõõtmisel.